

Daugavpils Universitāte  
Vēstures katedra

Daugavpils University  
History Department

**MG. HIST. MAIJA GRIZĀNE**

**PAREIZTICĪBA UN VECTICĪBA:  
STARPKONFESIONĀLĀ INTEGRĒŠANA  
VITEBSKAS GUBERŅAS RIETUMU APRIŅĶOS  
19. GS. BEIGĀS – 20. GS. SĀKUMĀ**

**THE ORTHODOXY AND THE OLD BELIEF:  
THE INTER-CONFESSIONAL INTEGRATION  
IN WESTERN DISTRICTS OF VITEBSK PROVINCE  
IN THE LATE 19TH – EARLY 20TH CENTURY**

Promocijas darba  
**KOPSAVILKUMS**  
zinātniskā doktora grāda zinātnes doktores (Ph.D.)  
vēsturē un arheoloģijā iegūšanai  
(Vēstures nozarē, Latvijas vēstures apakšnozarē)

**SUMMARY**  
of the Doctoral Thesis for obtaining the doctoral degree (Ph.D.) in  
History and Archaeology  
(Specialisation: History; subfield: History of Latvia)

DAUGAVPILS 2022

Promocijas darbs izstrādāts laika periodā no 2013. līdz 2022. gadam.

Doktora studiju programma: Vēsture

Promocijas darba zinātniskā vadītāja:

Dr. theol., profesore **Anita Stašulāne**

Oficiālie recenzenti:

Dr. hist., vadošā pētniece **Inese Runce**, Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, Latvija;

Dr. philol., vadošā pētniece **Alīna Romanovska**, Daugavpils Universitātes Humanitāro un sociālo zinātņu institūts, Latvija;

Dr. hist., emeritētais profesors **Džefrijs Sveins** (Geoffrey Swain), Glāzgovas Universitāte, Apvienotā Karaliste.

Promocijas darba aizstāvēšana notiks Daugavpils Universitātes Vēstures un arheoloģijas promocijas padomes atklātajā sēdē 2022. gada 11. aprīlī plkst. 15.00 tiešsaistē ZOOM platformā.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Daugavpils Universitātes bibliotēkā, Parādes ielā 1, Daugavpilī un <https://du.lv>.

Atsauksmes var sūtīt Promocijas padomes sekretāram Daugavpilī, Vienības ielā 13, LV-5401, e-pasts: [vk@du.lv](mailto:vk@du.lv).

Padomes sekretārs: Dr. hist., asoc. profesors **Henrihs Soms**.

The Doctoral Thesis has been worked out in the period from 2013 to 2022.

Doctoral Study Programme: History

The scientific advisor of the Doctoral Thesis:

Dr. theol, professor **Anita Stašulāne**

Official reviewers:

Dr. hist., Leading Researcher **Inese Runce**, Institute of Philosophy and Sociology of the University of Latvia, Latvia;

Dr. philol., Leading Researcher **Alīna Romanovska**, Institute of Humanities and Social Sciences of Daugavpils University, Latvia;

Dr. hist., Emeritus Professor **Geoffrey Swain**, University of Glasgow, United Kingdom.

The defence of the Doctoral Thesis will take place at Daugavpils University at online open meeting at the platform *ZOOM* of Doctorate Council for Science of History and Archaeology on 11<sup>th</sup> April, 2022, at 3 o'clock in the afternoon.

The Doctoral Thesis and its Summary are available at the Library of Daugavpils University, Parades Street 1, Daugavpils, and at <https://du.lv>.

Comments can be submitted to the secretary of the Doctorate Council, Vienības Street 13, Daugavpils, LV-5401; e-mail: [vk@du.lv](mailto:vk@du.lv).

Secretary of the Doctorate Council: Dr. hist., Asoc. Professor **Henrihs Soms**.

## SATURS / CONTENTS

Vispārīgais darba raksturojums .....	5
Pētījuma aktualitāte .....	6
Pētījuma zinātniskā novitāte .....	7
Pētījuma mērķis .....	8
Pētījuma uzdevumi .....	8
Pētījuma metodoloģija .....	8
Starpkonfesionālās integrēšanas aspekti .....	8
Promocijas darba nozīme un perspektīvas .....	10
Promocijas darbā izmantotie vēstures avoti .....	11
Pētījuma struktūra .....	12
Galvenie secinājumi .....	15
Pētījuma rezultātu aprobācija .....	18
Konferences .....	18
Projekti .....	20
Publikācijas .....	21
Kopsavilkumā izmantotās literatūras saraksts .....	23
General description of the research work .....	24
Relevance of the study .....	26
Scientific novelty of the study .....	26
The aim of the study .....	27
The research objectives .....	27
The study methodology .....	28
The aspects of inter-confessional integration .....	28
The significance and prospects of the Thesis .....	29
Historical sources used in the Thesis .....	30
The structure of the study .....	31
The main findings .....	34
Approbation of the research results .....	37
Conferences .....	37
Projects .....	40
Publications .....	41
References .....	43

## VISPĀRĪGAIS DARBA RAKSTUROJUMS

Mūsdienu Latvijas vēstures zinātnes svarīgākais uzdevums ir rekonstruēt objektīvu un pilnīgu mūsu valsts pagātņi, kuras vēsturiskais ceļš bija bagāts ar straujiem dramatiskiem pagriezieniem un sociāli politiskiem satricinājumiem. Latvijas ģeogrāfiskā lokācija un vēsturiskās norises ir sekmējušas vairāku etnisku, reliģisku, sociālu un citu grupu veidošanos un attīstību, kas ietekmēja gan pagātnes notikumus, gan mūsdienu sociālos procesus. Mūsdienās Latvijā reliģija ir katra cilvēka un viņa ģimenes personīgais jautājums, turpretim 19. gs. reliģija bija cieši saistīta ar valsts politiku, un piederība noteiktai reliģiskajai grupai noteica ne tikai sociālo statusu, bet arī tiesības uz reliģisko tradīciju piekropšanu un saglabāšanu.

19. gs. Krievijas impērijā krievu vecticībnieki veidoja atsevišķu, iekšēji sadrumstalotu sabiedrības grupu, ko cariskā vadība centās integrēt pareizticīgo krievu sabiedrībā, lai novērstu iekšējo nemieru draudus, kā arī nodrošinātu lojalitāti pastāvošajai politiskajai sistēmai, kas sludināja pareizticīgās vērtības, tai skaitā monarhijas saglabāšanas prioritāti. Krievu vecticībniekiem, kuri gan pēc etniskās piederības, gan pēc reliģiskās tradīcijas bija vistuvāk krievu pareizticīgajiem, pēc valsts varas ieceres bija “jāatgriežas” pareizticībā un jākļūst par pareizticīgās valsts sastāvdaļu. Līdz pat 20. gs. sākumam atteikšanās no vecticības un pāriešana pareizticībā bija vienīgais ceļš, kā kļūt par “atzītu” kristietiem ar visām no šī statusa izrietošajām politiskajām, sociālajām un reliģiskajām tiesībām. 19. gs. sākumā izveidotajai venticībai bija jākļūst par pārejas ceļu no vecticības uz pareizticību, lai panāktu galveno Krievijas pareizticīgās baznīcas mērķi – visu vecticībnieku reliģisko integrāciju pareizticībā, kas tolaik bija ne tikai valsts noteicošā reliģija, bet arī svarīgs iekšpolitikas instruments sabiedrības saliedēšanai.

Ar jēdzienu “integrācija” (no latīņu val. *integer* – ‘vesels’, ‘viengabala’) apzīmē atsevišķu daļu apvienošanu vienā veselumā, sistēmā vai iekļaušanos kādā organizācijā, savienībā utml.<sup>1</sup> Ar integrāciju saprot arī integrēšanas procesu, kura rezultātā dažādu grupu indivīdi tiek iekļauti sabiedrībā vai organizācijā kā vienlīdzīgi.<sup>2</sup> “Integrēt” nozīmē veidot, koordinēt vai apvienot funkcionējošā

---

<sup>1</sup> Svešvārdu vārdnīca (2007). Trešais izdevums. Rīga: Jumava.

<sup>2</sup> Definition of *integration*. Merriam Webster Online Dictionary, 2021. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/integration> (08.02.2021).

veselumā, inkorporējot lielākā vienībā vai apvienojot ar kādu.<sup>3</sup> Mūsdienās, kad līdzās migrantu integrēšanai aktualizējas sabiedrības iekšējās integrācijas problēmas, sociālo integrāciju attiecina uz savstarpējo saišu intensitāti starp sociālās vienības sastāvdaļām, kas raksturo visu veidu sociālās vienības, ieskaitot reliģiskās kopienas.<sup>4</sup> Tādējādi par starpkonfesionālās integrēšanas procesa sekmēm var spriest pēc tā, cik cieši ir saliedējušās konfesiju pārstāvju grupas un cik lielā mērā ir pasargāta viņu identitāte vai cik dziļā mērā ir notikusi kādas grupas asimilācija. Pareizticīgo un vecticībnieku starpkonfesionālā integrēšana izpaudās kā vecticībnieku iekļaušana Krievijas pareizticīgajā baznīcā. Vecticībnieku integrācija nebalstījās vienlīdzības principā, to iniciēja Krievijas impērijas politiskā vara un Krievijas pareizticīgā baznīca, uzskatot pareizticības pārstāvjus par rīcības subjektiem un vecticībniekus – par pareizticīgo rīcības objektiem.

Mūsdienu Latvijas austrumdaļa – bijušās Vitebskas guberņas rietumu apriņķi – ir krievu tautības iedzīvotāju blīvi apdzīvots reģions, kurā joprojām vērojama divu austrumu kristietības atzaru – pareizticības un vecticības – līdzāspastāvēšana un savstarpējā ietekme. Šo reliģisko grupu mijiedarbība īpaši aktīvi norisinājās 19. gs. otrajā pusē un 20. gs. sākumā, kad Latvijas teritorija ietilpa Krievijas impērijas sastāvā un vecticībnieku integrēšana pareizticībā bija viens no svarīgajiem valsts reliģijas politikas virzieniem.

## Pētījuma aktualitāte

Promocijas darbam izraudzītais temats ir sociāli aktuāla tēma. Pirmkārt, pareizticības, vienticības un vecticības līdzāspastāvēšanas un ticīgo attiecību pieredzes izpēte ir svarīga, lai izprastu un sekmīgi risinātu vienu no mūsdienu Latvijā aktuālākajiem jautājumiem – Latvijas nācīgas sadrumstalotības problēmu.

Otrkārt, joprojām nav apkopojoša pētījuma, kas sniegtu visaptverošu Latvijas pareizticīgo un vecticībnieku starpkonfesionālo attiecību analīzi un izvērtētu Krievijas impērijas reliģijas politiku attiecībā uz krievu iedzīvotājiem Austrumlatvijas teritorijā. Mūsdienu

---

<sup>3</sup> Definition of *integrate*. Merriam Webster Online Dictionary, 2021. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/integrate> (08.02.2021).

<sup>4</sup> Richard, M. (2015) *Integration, Social. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (Second Edition), Elsevier. P. 243-248.

pētniecībā ir ierasts pievērsties rusifikācijas politikai attiecībā pret latviešu iedzīvotājiem, taču krievu iedzīvotāju reliģiskās asimilācijas problēmām uzmanība nav veltīta.

Treškārt, pētījuma aktualitāti nosaka nepieciešamība izpētīt reliģiskās un etniskās pašidentificēšanās sistēmu, krievu vecticībnieku kopienas savrupās pastāvēšanas iemeslus polikonfesionālā vidē. Šajā kontekstā divu kristīgo konfesiju vēstures apzināšana ļauj precīzāk un pilnīgāk izprast mūsdienu reliģisko situāciju valstī, izvairīties no vienkāršotām pieejām, dalot reliģijas tradicionālās un netradicionālās.

### **Pētījuma zinātniskā novitāte**

Pirmoreiz Latvijas historiogrāfijā ir piedāvāts sistemātisks pētījums par divu Latvijas krievu iedzīvotāju pārstāvēto reliģisko konfesiju – vecticības un pareizticības – savstarpējām attiecībām laika periodā, kad sociāli politiski dominēja Krievijas pareizticīgā baznīca. Par novatorisku Latvijas historiogrāfijā ir uzskatāma abu konfesiju savstarpējo attiecību evolūcijas un integrēšanas procesa izpēte noteiktā teritorijā – Latgales dienvidaustrumos. Pamatojoties uz arhīvu dokumentu klāstu, pirmoreiz Latvijas historiogrāfijā ir atlasīta, sistematizēta un izpētīta tiesiskā, reliģijpētnieciskā un vēsturiskā informācija, kas ļauj analizēt starpkonfesionālo attiecību un integrācijas reģionālās īpatnības.

Lai aplūkojamo problēmu izpētītu pilnīgāk, bija nepieciešams dziļāks un aptverošāks materiālu apskats, kas ietvēra laikabiedru un notikumu dalībnieku liecības, kā arī to salīdzināšanu ar dokumentiem pētāmā perioda ietvaros. Plaša avotu klāsta izmantošana ļāva izgaismot maz pētītas starpkonfesionālo attiecību vēstures lappuses. Promocijas darba zinātnisko novitāti apliecina līdz šim nezināmu arhīvu materiālu iekļaušana akadēmiskajā aprītē.

Viens no svarīgākajiem novitātes aspektiem ir valsts struktūru, tai skaitā Krievijas pareizticīgās baznīcas, un konfesiju pārstāvju sadarbības formu un virzienu pētīšana par laika periodu vairāk nekā divdesmit gadu garumā. Ar vēsturiskās pieejas palīdzību ir izskatīta pozitīvā un negatīvā sadarbības pieredze starp pareizticīgo, venticībnieku un vecticībnieku draudzēm.

**Pētījuma mērķis:** balstoties uz dažāda veida vēstures avotiem un zinātniski pētniecisko literatūru, izziņāt pareizticīgo un vecticībnieku starpkonfesionālās integrācijas procesus Vitebskas guberņas rietumu apriņķos 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā.

### **Pētījuma uzdevumi:**

1. Noteikt pareizticīgo, venticībnieku un vecticībnieku tiesisko stāvokli, izpētot Krievijas impērijas reliģijas politiku un noskaidrojot vecticības leģitimēšanas problēmas.
2. Raksturot pareizticīgo un vecticībnieku draudžu reliģiskās dzīves problēmas, izpētot draudžu locekļu sastāvu, vecticībnieku saskares pieredzi ar varas iestādēm un viņu draudžu nesaskaņu cēloņus.
3. Analizēt pareizticīgo misionārās darbības gaitu vecticībnieku vidū, nosakot izglītības nozīmi integrēšanā pareizticībā un aprakstot vecticībnieku aktivitātes pret pareizticības izplatīšanu.
4. Izvērtēt vecticībnieku un pareizticīgo starpkonfesionālās integrēšanas rezultātus, vēsturiski analizējot to sociāli politiskos cēloņus.

**Pētījuma metodoloģija** balstās uz metožu kompleksu, kas palīdz vispusīgi un visaptveroši sasniegt pētījuma mērķi. Pētījumā ir izmantotas vispārzinātniskās metodes – analīze un sintēze, kā arī speciālās vēstures pētniecības metodes: vēstures naratīvā, vēstures ģenētiskā, vēstures salīdzinošā, vēstures sistēmiskā un starpkultūru pētniecības metode (*cross-cultural method*).

## **Starpkonfesionālās integrēšanas aspekti**

Venticībnieku un vecticībnieku kopienu iekļaušana Krievijas pareizticīgajā baznīcā paredzēja vairāku sociālo apakšsistēmu iesaisti: ekonomisko, sociālo, politisko, kultūras (iekļaujot garīgo, intelektuālo, informatīvo) un personīgo. Krievijas impērijas laicīgās varas institūcijas un Pareizticīgā baznīca izmantoja vairākus konfesionālās integrēšanas instrumentus, kas skāra visas sociālās apakšsistēmas, lai nodrošinātu vecticībnieku un venticībnieku pāriešanu pareizticībā. Mūsdienu integrācijas procesu analīzei tiek izmantoti ne tikai vispārīgi sociālie rādītāji, piemēram, statistika, bet arī socioloģiskās aptaujas, kas sniedz datus par integrācijā iesaistīto personu grupu viedokļiem. Pētot 19. gs.



sabiedrību, nav iespējams veikt padziļinātu socioloģisku izpēti, tāpēc integrācijas procesa aprakstīšana tika veikta no tādiem aspektiem, ko ir iespējams analizēt, pamatojoties uz vēstures avotiem.

1. Tiesiskais vienlīdzīgums (politiskās, ekonomiskās un sociālās tiesības).
2. Reliģiskās prakses iespējas.
3. Misionārās darbības priekšnosacījumi un rezultāti.

Visi šie aspekti ir nesaraujami saistīti un savstarpēji atkarīgi, taču to secīga analīze ļauj izpētīt pareizticīgo un vecticībnieku starpkonfesionālās integrācijas procesus Vitebskas guberņas rietumu apriņķos 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā.

## **PROMOCIJAS DARBA NOZĪME UN PERSPEKTĪVAS**

Promocijas darbs veltīts Latvijas austrumdaļas vecticībnieku un pareizticīgo draudžu starpkonfesionālajām attiecībām, kuras ir analizētas uz kopējā Krievijas impērijas reliģijas politikas fona. Lai gan pētījumā ir analizēta atsevišķu vecticībnieku, pareizticīgo un venticībnieku draudžu vēsture, tas nebija primārais pētījuma mērķis un galvenā perspektīva. Turpmāk, papildinot jau promocijas darbā apzinātos datus ar arhīva dokumentiem, būtu iespējams izstrādāt detalizētāku pētījumu par Latgales krievu iedzīvotāju kopienas vēsturi, balstoties uz vecticībnieku, pareizticīgo un venticībnieku draudžu vēsturi un to mijiedarbību ar citu reliģisko grupu pārstāvjiem.

Promocijas darbā pētāmo tēmu iespējams turpināt vairākos virzienos: (1) paplašināt hronoloģiskos rāmjus; (2) paplašināt ģeogrāfiskā robežas; (3) paplašināt pētāmo objektu loku.

## PROMOCIJAS DARBĀ IZMANTOTIE VĒSTURES AVOTI

Vēstures avotu izmantošana ir galvenais promocijas darbam nepieciešamo datu iegūšanas veids. Pētījumam izraudzītās teritorijas administratīvais centrs – Vitebskas pilsēta – mūsdienās atrodas Baltkrievijā, tāpēc dokumentu par mūsdienu Daugavpils, Rēzeknes un Ludzas apvidu 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā Latvijas arhīvos ir visai maz. Lielākā daļa vēstures liecību glabājas Baltkrievijas Nacionālajā vēstures arhīvā Minskā, kas Latvijas pētniekiem rada grūtības dokumentu pieejamībai. Tomēr daļa publicēto avotu ir pieejama elektroniskajos resursos, kas atvieglo pētniecības avotu izziņāšanu. Elektroniski pieejamie avoti ir saistīti ar tēmām, kas interesē plašu pētnieku loku un aptver likumu un statistisko datu izdevumus.

**Nepublicēto** avotu grupu veido dokumenti, kas glabājas Baltkrievijas Nacionālajā vēstures arhīvā un Latvijas Valsts vēstures arhīvā, kā arī Daugavpils Universitātes Mutvārdu vēstures centra dzīvesstāstu krājumā.

**Publicēto** avotu grupā ietilpst: Krievijas impērijas likumdošanas akti, Vitebskas guberņas etnogrāfiski statistiskie izdevumi, Vitebskas Sv. Vladimira brālības pareizticīgo misionāru atskaites, kā arī 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā izdotie pareizticīgo garīdznieku apcerējumi. Šādi izdevumi var tikt uzskatīti gan kā vēstures avoti, gan kā historiogrāfiskās publikācijas, tas ir atkarīgs no pētāmā objekta.

## PĒTĪJUMA STRUKTŪRA

Pirmajā nodaļā **“Pareizticīgo, venticībnieku un vecticībnieku tiesiskais stāvoklis 19. gs. un 20. gs. sākumā Krievijas impērijas teritorijā”** tiek aplūkota Krievijas impērijas reliģijas politikas attīstība, akcentējot pareizticības attīstības tendences, venticības ieviešanu un vecticības leģitimēšanas problēmas. Starpkonfesionālās integrēšanas procesā viens no būtiskākajiem jautājumiem ir visu iesaistīto pušu tiesiskās pozīcijas, kuras nosaka noteikumus, pēc kuriem norisināsies apvienošanās.

19. gs. sākumā Krievijas impērijā jau pastāvēja likumu kopums, kas stingri regulēja reliģiskās organizācijas, nosakot pareizticības vadošo lomu iekšpolitikā un pārējo reliģiju – kristīgo un nekristīgo – pozīcijas atkarībā no imperatora gribas. Kopējā attiecību struktūra izskatījās diezgan vienkārši: pareizticība bija atzīta par neapšaubāmi galveno, “īsto” krievu cilvēku ticību, kurā bija jākonvertē pēc iespējas vairāk Krievijas impērijas iedzīvotāju. Savukārt pret pārējām reliģijām attieksme mainījās no krasi noraidošas līdz pieņemamai noteiktās robežās. Pārsteidzoši, ka vecticība – pēc būtības pareizticībai vistuvākā konfesija – tika uztverta kā viens no bīstamākajiem ienaidniekiem, kas liek domāt, ka sadursmes pamatā bija ne tikai dogmatiskie, bet drīzāk politiskie un sociāli ekonomiskie iemesli.<sup>5</sup> Neskatoties uz Pareizticīgās baznīcas ārējo varenumu un vadošo lomu Krievijas impērijas iekšpolitikā, tās iekšējās problēmas traucēja pareizticībai nostiprināties un attīstīties, kā arī sekmēt citu reliģiju pārstāvju integrēšanos.

Otrajā nodaļā **“Pareizticīgo un vecticībnieku draudžu reliģiskās dzīves problēmas 19. gs. beigās – 20. gs. sākumā”** tiek izskatīti faktori, kuri ietekmēja pareizticīgo un vecticībnieku draudžu attīstību. Viens no būtiskajiem faktoriem bija pašu draudžu locekļu skaits, no kura bija atkarīga gan baznīcas un garīdznieku uzturēšana, gan draudzes spējas pasargāt sevi no citu reliģisko grupu ietekmes.

19. gs. beigās un 20. gs. sākumā Dinaburgas-Dvinskas, Ļucinas un Režicas apriņķu teritorijā pareizticīgo un venticībnieku skaits bija ievērojami lielāks nekā vecticībnieku skaits, un pareizticīgie bija daudz

---

<sup>5</sup> Par to sīkāk sk.: Зеньковский, С. (2007) *Русское старообрядчество*. Минск: Белорусский Экзархат.

labāk nodrošināti ar dievnamiem nekā vecticībnieki. Tas viss radīja labvēlīgus priekšnoteikumus vecticībnieku integrēšanai pareizticībā. Tomēr tas tā nenotika: pat motivējošo faktoru esamība – sociālās un ekonomiskās priekšrocības – nespēja pārliecināt vecticības sekotājus konvertēties pareizticībā.

Vecticības nelegālais statuss sekmēja tās sekotāju piesardzīgu attieksmi pret varas institūcijām. Šāda situācija veicināja to, ka lielākā daļa pieejamo vēsturisko dokumentu par vecticībniekiem ir pareizticīgo garīdznieku un valsts amatpersonu radīti un attiecīgi ideoloģiski apstrādāti. Savukārt plašais materiālu klāsts, kur paši vecticībnieki stāsta par savām draudzēm un lūgšanu namiem un kur ir skaidri demonstrēta vietējo sekulāro un reliģisko amatpersonu nostāja pret vecticību, ir saistīts ar 1883. likuma „Par dažu pilsonisko un dievkalpošanas veikšanas tiesību dāvāšanu šķeltņiem” izdošanu, kad vecticībnieku draudzēm bija dota iespēja saņemt oficiālu atļauju savu dievnamu atjaunošanai vai celtniecībai.

Vecticībnieku draudžu šķelšanās galvenie iemesli bija gan sociāli ekonomiskās, gan dogmatiskās domstarpības, taču strīdi neapdraudēja vecticības pastāvēšanu, un tās sekotāji turpināja saglabāt savas reliģiskās tradīcijas, pielāgojot tās sadzīvei un cīnoties pret pareizticīgo ietekmi, lai nepieļautu ne vecākās, ne jaunākās paaudzes konvertēšanos pareizticībā vai vienticībā. Šī stingrā nostāja nepieļāva vecticībnieku integrēšanos pareizticībā un sekmēja vecticības reliģisko tradīciju saglabāšanu par spīti ārējo apstākļu spiedienam.

Darba trešajā nodaļā **“Pareizticīgo misionārā darbība vecticībnieku vidū 19. gs. beigās – 20. gs. sākumā”** tiek analizēta Krievijas pareizticīgās baznīcas darbība jaunkonvertēto piesaistīšanā. 19. un 20. gs. mijā Vitebskas guberņā aktīvi darbojas Sv. Vladimira brālības pretšķeltniecības komiteja. Tās darbības galvenais mērķis bija pareizticīgo pozīciju nostiprināšana un vietējo vecticībnieku konvertēšana pareizticībā. Publiskās un privātās tikšanās ar vecticībniekiem, pareizticīgo vērtību sludināšana un vecticības reliģisko tradīciju “nepatiesīguma” atklāšana bija galvenie misionāru darbības paņēmieni. Tikšanās laikā misionāriem izdevās atklāt vietējo vecticībnieku sadzīves īpatnības, draudžu locekļu dogmatiskās domstarpības un vispārējo attieksmi pret pareizticību. Lai gan pareizticīgo misionāriem izdevās uzlabot attiecības ar vecticībniekiem, viņu galvenais mērķis – panākt vecticībnieku masveida konvertēšanos

pareizticībā – netika sasniegts. Vecticības sekotāji saglabāja savu noslēgtību un tādējādi izvairījās atteikties no savām reliģiskajām tradīcijām.

19. gs. beigās un 20. gs. sākumā Vitebskas guberņas rietumu apriņķos vecticībnieki neintegrējās pareizticībā un saglabāja savas reliģiskās tradīcijas par spīti aktīvai un ar valsts budžetu un policiju atbalstītai pareizticīgo misijai. Vecticībnieku bērnu izglītošana gan pareizticīgo draudžu, gan valsts vispārizglītojošajās skolās arī nesekmēja pareizticības ideju ieviešanu vecticībnieku vidū, jo vecticībniekiem jau bija izstrādāta sava mājniecības sistēma. Savukārt vecticībnieku garīgo vadītāju panākums bija pašu vecticībnieku kopības saglabāšanā un attīstīšanā, kas pēc vecticības legalizācijas sekmēja vairāku draudžu un biedrību reģistrāciju un aktīvu darbību, aizsākot vecticības uzplaukuma laikmetu.

## GALVENIE SECINĀJUMI

Termins “integrēšana” sociālo procesu pētnieku publikācijās parādījās tikai 20. gs. 20. gados un nozīmēja savstarpēju saplūšanas procesu, kura rezultātā tiek veidota vienota kultūra.<sup>6</sup> Taču nevar noliegt, ka centieni apvienot dažādas sabiedrības grupas uz vienotu vērtību pamata ir zināmi kopš senākās vēstures, kad par valsts iedzīvotāju vienotības pamatu kļuva valdnieka kults vai reliģisko priekšstatu sistēma.<sup>7</sup> 17. gs. 50. gados cars Aleksejs Mihailovičs pēc Pareizticīgās baznīcas patriarha Nikona iniciatīvas sāka Krievijā pastāvošo kanonu pielīdzināšanu grieķu pareizticīgo kanoniem, to pamatojot ar atgriešanos pie senākās bizantiešu kristīgās tradīcijas. Visspilgtāk Pareizticīgās baznīcas reformēšana izpaudās kā reliģisko grāmatu un rituālu korekcijas un daļēja atteikšanās no ierastajām tradīcijām. Ja rietumos Baznīcas reformu piekritējiem bija jāmeklē politiskais atbalsts vairāku valdnieku galmos, tad Krievijas impērijā reformas tika pieņemtas, vienojoties baznīcai un varai. Tomēr Krievijas impērijas iekšienē krievu pareizticīgo vidū izveidojās aktīva kustība, kas noraidīja reformas kā herētiskas un atklāti kritizēja valsts izvēli. Valsts nosauca šīs kustības piekritējus par šķeltniekiem un pasludināja par pastāvošās kārtības ienaidniekiem un viņu priekšstatus – par herēzi. Tādējādi valsts (politikas) un baznīcas (reliģijas) vienošanās rezultātā ievērojama krievu pareizticīgo daļa tika pakļauta vajāšanām un nodēvēta par “svešajiem”. Savukārt “svešie” uzskatīja sevi par “īstajiem pareizticīgajiem”, jo saglabāja senāk ierasto un, viņuprāt, pareizāko kristīgo tradīciju. Senatnes un senā saglabāšanas paradigma kļuva par vadošo šķelšanās kustības vidū, tāpēc mūsdienās šīs kopienas piederīgos sauc par vecticībniekiem (*староверы, старообрядцы*) vai senpareizticīgajiem (*древлеправославные*), pasvītrotot viņu sekošanu pirmsreformu pareizticības tradīcijām. Pirmās vecticībnieku vajāšanās, kurās bija iesaistīta gan sekulārā (armija), gan reliģiska vara (misionāri) nenesa valstij vēlamus rezultātus. Tāpēc 19. gs. sākumā radās ideja par vienticību – starpnieku, kas palīdzēs “atgriezt” atšķēlušos krievu

---

<sup>6</sup> Park, R. E., Burgess, E. (1969) [1921] *Introduction to the Science of Sociology*. Chicago, IL: University of Chicago Press. P. 735.

<sup>7</sup> Pisch, A. (2016). The phenomenon of the personality cult – a historical perspective. In *The personality cult of Stalin in Soviet posters, 1929–1953: Archetypes, inventions and fabrications*. Australia: ANU Press. P. 51-53.

pareizticīgo sabiedrības daļu un konvertēt jau nostiprinātajā reformētajā pareizticībā. Vienticībai bija jāveicina vecticībnieku atgriešanās Krievijas pareizticīgās baznīcas paspārnē, jo tā saglabāja pareizticīgo garīdzniecību un pirms 17. gs. reformām pastāvošo reliģisko rituālu ievērošanu. Tomēr vienticībnieki, kuri bija konvertējušies vienticībā lielākoties formāli privāto lietu kārtošanai, pakāpeniski kļuva sveši gan vecticībniekiem, gan pareizticīgajiem, kam vienticība asociējās ar šķelšanās kustību. Līdz ar vienticības ieviešanu krievu pareizticīgo apvienošana kļuva komplicētāka, jo saglabājās valsts varas kampaņas pret vecticībniekiem, un vienticība nespēja kļūt par sekmīgu starpnieku vecticībnieku konvertēšanā pareizticībā.

Pareizticīgās baznīcas iekšpolitiskā nozīme pieauga 19. gs. otrajā pusē, kad sinodes virsprokurora krēslu ieņēma Konstantīns Pobedonoscevs (1880. gada aprīlis – 1905. gada oktobris). Viņš pasludināja atgriešanos pie kristīgajām vērtībām un noteica pareizticību par cariskās patvaldības balstu un aizstāvi. Tādējādi historiogrāfijā nostiprinājusies tēze par imperatora Nikolaja II īstenoto rusifikācijas politiku ir jāpapildina ar vēl vienu būtisku piezīmi – nepareizticīgie krievi bija pakļauti piespiedu konvertēšanai pareizticībā, kas bija neatņemama vispārīgās pārkrievošanas sastāvdaļa. Pateicoties K. Pobedonosceva centieniem, pareizticība sevī apvienoja sekulāro un reliģisko un sāka pretendēt uz laicīgās un garīgās varas sinkrētisku realizāciju.

Vecticības sekotājiem nebija atļauts “nevēlēties”, bet gan piedāvāti vismaz divi ceļi: tieša konvertēšanās pareizticībā vai vienticības pieņemšana. Tomēr lielākā daļa vecticībnieku, tostarp mūsdienu Latvijas teritorijas *bespopovci*, izvēlējās trešo ceļu: nelegālu, savrupu pastāvēšanu, neskatoties uz nelabvēlīgiem un nereti draudošajiem ārējiem apstākļiem. Vajāšanas un sodīšana, politiskie, ekonomiskie un sociāli ierobežojumi veicināja vecticībnieku kopienas noslēgtā dzīvesveida pastiprināšanos. Latvijas *bespopovcu* draudzēs, kas atteicās no centralizētas garīgās pārvaldes un dibināja autonomas draudzes ar vēlētu garīgo vadītāju – *nastavņiku*, saglabāja savas vecās pareizticīgās kristietības liturģiskās tradīcijas. Centralizētas pārvaldes trūkums traucēja vecticībnieku kopienas vienotībai un radīja pamatu savstarpējām nesaskaņām. Šādā kontekstā konvertēšanās pareizticībā varēja šķist kā veiksmīgs risinājums gan dogmatiskās nenoteiktības, gan tiesību ierobežojumu problēmās, taču pašiem vecticībniekiem sekošana



“senču tradīcijām” izrādījās svarīgāka, un šāda attieksme pret ticību tika kultivēta katrā ģimenē un draudzē.

19. gs. otrajā pusē cara valdība sāka pakāpeniski mainīt likumdošanu un piešķirt vecticībniekiem tādas tiesības, kas agrāk bija liegtas: mantošanas, pārvietošanās, amatu izvēles, reliģiskās prakses un lūgšanu nama pastāvēšanas tiesības. Tā kā vispārēja valsts attieksme pret vecticībniekiem saglabājās negatīva, vietējā sekulārā vara sadarbībā ar garīdzniecības pārstāvjiem veiksmīgi kavēja jauno likumu ieviešanu, akcentējot rūpes par vietējo pareizticīgo kopienu un pasvītrotot vecticības sekotāju “draudīgumu” un “kaitīgumu” pat tad, ja tuvumā nebija nevienas pareizticīgo draudzes. Vecticībnieku leģitimēšanas problēmas tika atrisinātas tikai pēc 1905. gada 17. aprīlī pasludinātā *ukaza* “Par reliģiskās iecietības nostiprināšanu” un tam sekojošā 1906. gada 17. oktobra *ukaza* „Par vecticībnieku un sektantu draudžu veidošanas un darbības kārtību”.

Plašākā kontekstā vecticība un pareizticība saglabāja savas antagoniskās attiecības, kas padarīja integrēšanos neiespējamu. Piespiedu starpkonfesionālā integrēšana, kuru iniciēja Krievijas pareizticīgā baznīca, veicināja aktīvu pretošanos vecticībnieku draudzēs un tikai padziļināja sociālo plaisu starp vienas kristīgās (pareizticīgās) tradīcijas pārstāvjiem. Vitebskas guberņas rietumu apriņķu piemērs liecina, ka Latvijā vecticībniekiem izdevās integrēties citā reliģiskajā un etniskajā sabiedrībā, ko jau raksturoja daudzveidība un kura samērā vienkārši pieņēma vēl vienu “svešo” grupu, kas kļuva par “savējo”, turklāt saglabājot savu identitāti. Mūsdienu Latvijas vecticībnieku kopiena ir neatņemama Latvijas sabiedrības daļa. Baznīcas atdalīšanās no valsts un mūsdienu reliģiskais plurālisms veicina dažādu reliģisko grupu līdzāspastāvēšanu vienā sabiedrībā un līdzvērtīgu piedalīšanos sociālajos procesos. Sekularizācijas procesa rezultātā Latvijā reliģisko priekšstatu sistēma vairs nav valsts iedzīvotāju vienojošais faktors, bet katra indivīda personiska izvēle.

# PĒTĪJUMA REZULTĀTU APROBĀCIJA

## Konferences

1. XXI zinātniskā konference: Latgales pagātne, tagadne, nākotne. Cilvēka mūžs: no akadēmiskā datu bāzēm līdz kapu pieminekļiem (25.10.2013., Daugavpils, Latvija). Prezentēts referāts "Daugavpils apriņķa vecticībnieku metriku grāmatas (1875-1886): pirmās vecticībnieku sociālā stāvokļa fiksācijas"
2. Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes starptautiskā zinātniskā konference „XXV Zinātniskie lasījumi” (30.–31.01.2014., Daugavpils, Latvija). Prezentēts referāts "Отчёты Свято-Владимирского братства как источник информации об отношениях старообрядцев и православных Динабургского уезда в конце 19-го века"
3. 11th ISORECEA conference „Religious Diversification Worldwide and in Central and Eastern Europe” (24.–27.04.2014., Kauņa, Lietuva). Prezentēts referāts „The Process of Old Believers Legalization in Dinaburg District in 1880s and 1900s”
4. 2nd International Scientific Conference "BETWEEN EAST AND WEST: Youth, Religion and Politics" (16.–17.10.2014. Rīga, Latvija). Prezentēts referāts „Why to become an Orthodox? A case of the Old Believers’ youth in Dinaburg district in the second part of the 19th century”
5. Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes starptautiskā zinātniskā konference „XXVI Zinātniskie lasījumi” (29.–30.01.2015., Daugavpils, Latvija). Prezentēts referāts „Krivošejevas draudzes leģitimizācijas mēģinājumi 19.gs. beigās – 20.gs. sākumā”
6. XXI World Congress of the International Association for the History of Religions (23.–29.08.2015., Ērfurte, Vācija). Prezentēts referāts „Russian Orthodoxy, Old Belief and Yedinoverie: coexistence and competition in the Eastern Latvia at the end of the 19th century”
7. Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes starptautiskā zinātniskā konference „XXVIII Zinātniskie lasījumi” (26.–27.01.2017., Daugavpils, Latvija). Prezentēts referāts „Vitebskas guberņas vecticībnieki pareizticīgo misionāru atskaitēs 19. gadsimta beigās – 20. gadsimta sākumā”

8. Padovas Universitātes Cilvēktiesību centra starptautiskā zinātniskā konference “Globālā pareizticība. Reliģija, politika un cilvēku tiesības” (12.05.2017., Padova, Itālija). Prezentēts referāts “Old Orthodox (Old Believers) in modern Latvia: challenges and perspectives”
9. Urālu Federālās Universitātes Humanitāro pētījumu institūta Arheogrāfisko pētījumu laboratorijas un Tartu Universitātes Teoloģijas un reliģiju vēstures skolas starptautiskā zinātniskā konference “Old Believers in Russia and Abroad: Contemporary Problems of Studying” (24.–26.05.2019., Tartu, Igaunija). Prezentēts referāts “Религиозное образование как инструмент православной миссии среди старообрядцев западных уездов Витебской губернии на рубеже 20-го века”
10. 17th Annual Conference of the European Association for the Study of Religions “Religion – Continuations and Disruptions” (25.–29.06.2019., Tartu, Igaunija). Prezentēts referāts “Religious education of Russian Old Believers in Latvia: a century-long experience of keeping interrupted traditions”
11. Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes starptautiskā zinātniskā konference “XXIV Zinātniskie lasījumi” (30.–31.01.2020., Daugavpils, Latvija). Prezentēts referāts “Dissenters-sectarians in the "Military review of Courland province" in the mid-19th century”
12. Balkan and Baltic States in United Europe – History, Religion, and Culture IV: Religiosity and Spirituality in the Baltic and Balkan Cultural Space: History and Nowadays (11.–13.11.2020., Rīga, Latvija) Prezentēts referāts: “Old Believers’ teachers of religion as major opposition to the Orthodox mission in the late 19<sup>th</sup> century in Eastern Latvia”
13. V Міжнародная Наукова Конференція «Беларускае Падзвінне: вопыт, метадыка і вынікі палявых і міждысцыплінарных даследаванняў» (15.–16.04.2021., Polocka, Baltkrievija). Prezentēts referāts: “Деятельность Противораскольнического комитета Витебского Св. Владимирского православного братства на территории западных уездов Витебской губернии (1894–1907 гг.)”
14. International Scientific Summer School “Baltic Germans heritage in Latgale of the 16th - 20th century” (15.–21.08.2021, Daugavpils, Latvija) Prezentēts referāts: “The Correspondence of the Old Believers' Parishes of the Dinaburg District with the Office of the Vitebsk Governor as a Source of Data on the Old Believers of Latgale in the Late 19<sup>th</sup> – Early 20<sup>th</sup> Century”

15. Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes starptautiskā zinātniskā konference “XXXII Zinātniskie lasījumi” (27.–28.01.2022., Daugavpils, Latvija) Prezentēts referāts: “Russian Orthodox Church Parish Schools in Eastern Latvia: Challenges of the Mission at the Turn of the 20th Century”
16. X Всероссийская научно-богословская конференция «ЦЕРКОВЬ. БОГОСЛОВИЕ. ИСТОРИЯ» (8.–10.02.2022., Jekaterinburga, Krievija) Prezentēts referāts: «Проблемы духовного образования старообрядческих общин западных уездов Витебской губернии в конце XIX века»

## Projekti

1. Daugavpils Universitātes pētniecības projekts “Svētku kultūra koloniālajā un postkoloniālajā Latvijā: svinības un to transformācijas” (Nr. 14-95/2021/19) 2021. g.
2. Daugavpils Universitātes pētniecības projekts “Reģionālā identitāte un adaptācija daudzveidībai: kultūrvēsturiskais, lingvistiskais un socioloģiskais aspekts” (reģ. nr. 14-95/1) 2020. g.
3. Valsts Kultūrkapitāla fonda (turpmāk – VKKF) atbalstītais projekts “Dalība ISORECEA konferencē” ( nr. 2020-R-STP002) 2020. g.
4. VKKF atbalstītais projekts “Pētījuma prezentācija starptautiskajā zinātniskajā konferencē "Reliģija - turpināšana un pārraušana"" (Nr. 2019-2-STP002), 2019. g.
5. VKKF atbalstītais projekts “Pētījuma prezentācija konferencē Tartu” (Nr. 2019-R-STP007), 2019. g.
6. VKKF atbalstītais projekts “Dalība zinātniskajā konferencē Kauņā” (Nr. 2017-R-STP010), 2017. g.
7. VKKF atbalstītais projekts “Dalība konferencē Padujā” (Nr. 2017-R-STP013), 2017. gados
8. VKKF atbalstītais projekts “Referāta „Vecticībnieku legalizācijas process Dinaburgas apriņķī 1880. un 1900. gados” prezentācija starptautiskajā zinātniskajā konferencē” (Nr. 2014-1-STP016), 2014. g.

## Publikācijas

1. Grizāne, M. (2013) Relationships between Old Believers and Orthodox Church Clergy in Dinaburg District at the Turn of the 19th Century. Grām.: *Oriental Studies vol. 793: Between East and West: Cultural and Religious Dialogue before, during and after the Totalitarian Rule: based on papers read on the 1st International Scholarly Conference of the Latvian Society for the Study of Religion, University of Latvia, Riga, October 6-8, 2012*. Rīga: Latvijas Universitāte. P. 84–90.
2. Гризане, М. (2015) Отчёты Свято-Владимирского братства как источник информации об отношениях старообрядцев и православных Динабургского уезда в конце XIX века. Grām.: *Humanitārās fakultātes XXIV starptautisko zinātnisko lasījumu materiāli. Vēsture XVIII*. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”. Lpp. 75–82. (EBSCO)
3. Гризане, М. А. (2016) Полицейские метрические книги как источник информации о старообрядцах Динабургского уезда. Grām.: *Международные Заволокинские чтения Выпуск 4*. Рига: Старообрядческое общество Латвии. С. 411–416.
4. Grizāne, M. (2017) Pareizticīgo misionāru darbība vecticībnieku vidū Vitebskas guberņas Rēzeknes, Daugavpils un Ludzas apriņķos (1894-1901). *Reliģiski-filozofiski raksti XXII*, p. 142–163. (SCOPUS)
5. Grizāne, M. (2018) Old Believers of Vitebsk Province in the reports of the Orthodox missionaries (1894-1901): the case of Dvinsk, Režica and Ļucina districts. Grām.: *Humanitārās fakultātes XXVII starptautisko zinātnisko lasījumu materiāli. Vēsture XXI*. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”. Lpp. 113–120. (EBSCO)
6. Korolova J., Kovzele O., Kacane I., Grizane M. (2021) Transformations of Old Believer Wedding Rites in Latvia: The Case of Latgale. *Journal of Ethnology and Folkloristics*, [S.l.], v. 15, n. 2, p. 159–178. (SCOPUS, EBSCO)
7. Grizāne M. (2021) Soviet Schools and Old Believers' Children's Religiosity in Eastern Latvia. *Reliģiski-filozofiski raksti XXXI*, p. 302–321. (SCOPUS, EBSCO)

8. Grizāne M. (2022) Soviet Secularisation: the experience of the Old Believers in eastern Latvia. Akceptēts publicēšanai *Historical Sociology/Historická sociologie*. (SCOPUS)
9. Grizāne M. (2022) Krievu vecticībnieku sociālās identitātes atspoguļojums Latvijas periodiskajā presē 1920.–1930. gados. Akceptēts publicēšanai *Reliģiski-filozofiski raksti*. (SCOPUS, EBSCO)

## KOPSAVILKUMĀ IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Svešvārdu vārdnīca (2007). Trešais izdevums. Rīga: Jumava.
2. Definition of integration. Merriam Webster Online Dictionary, 2021. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/integration> (08.02.2021).
3. Definition of integrate. Merriam Webster Online Dictionary, 2021. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/integrate> (08.02.2021).
4. Richard, M. (2015) Integration, Social. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (Second Edition), Elsevier. P. 243-248.
5. Зеньковский, С. (2007) Русское старообрядчество. Минск: Белорусский Экзархат.
6. Park, R. E., Burgess, E. (1969) [1921] *Introduction to the Science of Sociology*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
7. Pisch, A. (2016). The phenomenon of the personality cult – a historical perspective. In *The personality cult of Stalin in Soviet posters, 1929–1953: Archetypes, inventions and fabrications*. Australia: ANU Press.

## GENERAL DESCRIPTION OF THE RESEARCH WORK

At present, the most important task of historical science in Latvia is to reconstruct the objective and overall past of our state, which had its historical way filled with sudden dramatic twists and socially political shocks. The geographical location of Latvia and its historical events encouraged the formation and development of various ethnic, religious, social and other groups, which influenced events of the past and current social processes. Nowadays in Latvia, religion is a private issue of every person and family; however, in the 19<sup>th</sup> century, religion was closely connected with the state politics, and affiliation with a certain religious group determined not only one's social status, but also the right to follow and preserve specific religious traditions.

In the Russian Empire of the 19<sup>th</sup> century, the Russian Old Believers (Old Ritualists) were a separated, internally divided group, which, according to the tsarist government, had to be integrated into the Russian Orthodox society to escape from the dangers of unrest and ensure loyalty towards the existing political system, which proclaimed Orthodox values, including the priority of preservation of the monarchy. According to the government's plan, Russian Old Believers, who were the closest to the Russian Orthodox faith by their ethnic belonging and religious tradition, had to "return back" to Orthodoxy and become a part of the Orthodox state. Up to the beginning of the 20<sup>th</sup> century, rejection of the Old Belief and conversion into Orthodoxy was the only way to become a "legal" Christian with all political, social and religious rights arising from this status.

At the beginning of the 19<sup>th</sup> century, Edinoverie was meant to become a means of transition on the way to Orthodoxy to reach the main goal of the Russian Orthodox Church – integration of all Old Believers into Orthodoxy, which at that time was not only the prevalent religion in the state, but also an important instrument of domestic policy for the unification of society.

The term "integration" (from Latin *integer* – 'entire', 'complete') is construed as unification of individual parts into a single entity, system or inclusion in an organisation, union, etc.<sup>8</sup> Integration might mean the

---

<sup>8</sup> Svešvārdū vārdnīca (2007). Trešais izdevums. Rīga: Jumava.



process of integrating, which results in individuals of different groups being incorporated as equals into a society or an organization.<sup>9</sup> “To integrate” means to form, coordinate, or blend into a functioning or unified whole.<sup>10</sup> Today, when the problems of internal social integration are becoming ever more relevant with the context of integrating migrants, social integration is related to intensification of interlinks between parts of a social unit, which is characteristic for all social units, including religious communities.<sup>11</sup> Therefore, we may discuss the process of inter-confessional integration in consideration of the extent of affinity within groups of representatives of the denominations the extent to which their identity is protected, or the extent of actual assimilation of a group. The inter-confessional integration of Orthodox Christians and Old Believers occurred as inclusion of Old Believers into the Russian Orthodox Church. The integration of Old Believers was not based on the principle of equality; it was initiated by the political powers of the Russian Empire and the Russian Orthodox Church, considering Orthodox Christians to be subjects of action, and Old Believers – objects of action of the Orthodox.

The contemporary eastern part of Latvia – the western districts of the former Vitebsk Province (Guberniya) – is a region with a large proportion of Russian population, where we can still observe the co-existence and mutual influence of the two eastern Christianity branches – Orthodoxy and Old Belief. The interaction of these two groups was especially active in the second part of the 19<sup>th</sup> century and early 20<sup>th</sup> century, when the territory of Latvia was a part of the Russian Empire and Old Believers’ integration in Orthodoxy was one of the most significant questions of state religious policy currents.

---

<sup>9</sup> Definition of *integration*. Merriam Webster Online Dictionary, 2021. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/integration> (08.02.2021).

<sup>10</sup> Definition of *integrate*. Merriam Webster Online Dictionary, 2021. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/integrate> (08.02.2021).

<sup>11</sup> Richard, M. (2015) Integration, Social. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (Second Edition), Elsevier. P. 243-248.

## **Relevance of the study**

The selected subject of the Thesis is a socially topical issue. First, studying the coexistence of Orthodoxy, Edinoverie and Old Belief and the experience of relations among believers is important to comprehend and successfully solve one of the most urgent questions of today's Latvia – the lack of uniformity of Latvian nation.

Second, there have not yet been any general studies that would provide an overall analysis of inter-confessional relations between Latvian Orthodox Christians and Old Believers and an assessment of the religious policy of the Russian Empire towards the Russian population on the territory of eastern Latvia. In current research, it is customary to investigate the policy of russification towards Latvian population; however, no attention has yet been paid to the problem of religious assimilation of Russian population.

Third, the relevance of the study is defined by the necessity to explore the system of religious and ethnic self-identification, the reasons of separated existence of Russian Old Believers' community in poly-confessional environment. In this context, studying the history of the two Christian confessions allows more accurate and complete understanding of the present situation with religions in the state, whilst avoiding simplified approaches that divide religions into traditional and non-traditional.

## **Scientific novelty of the study**

This is the first study ever proposed in the historiography of Latvia to address the mutual relations between two religious confessions represented among the Russian people – Old Belief and Orthodoxy, during the age of social and political domination of the Russian Orthodox Church. The innovation of the research is the investigation of the process of evolution of relations and integration of the two confessions within a certain territory – south-eastern Latgale. Relying on a range of archival documents, this is the first study in the historiography of Latvia to select, systemise and examine this array of information on legal acts, religious studies and history, allowing an analysis of regional peculiarities of inter-confessional relations.

A more profound examination of the issue requires a deeper and more comprehensive overview of materials, including testimonies from contemporaries and participants of the events, as well as comparison thereof with documents of the period in question. The use of a broad range of sources made it possible to spotlight poorly studied pages of the history of inter-confessional relations. The novelty of the Thesis is further confirmed by the introduction of previously unstudied archival documents to the academia. One of the most important aspects in terms of novelty is the study of forms and directions of cooperation between state structures, including the Russian Orthodox Church, and representatives of confessions for more than 20 years. Through a historical approach, positive and negative cooperation experience among Orthodox, Edinovertsy's and Old Believers' parishes has been examined.

**The aim of the study** is to investigate the processes of Orthodox Christians' and Old Believers' inter-confessional integration in western districts of Vitebsk Province in the late 19th – early 20th century in reliance upon different types of historical sources and academic literature.

**The research objectives** are:

1. to determine the legal status of Orthodox Christians, Edinovertsy and Old Believers by studying the religious policy of the Russian Empire and identifying the Old Belief legitimisation problems;
2. to describe the problems of religious life of the Orthodox and Old Believers by investigating the composition of the parishioners, the Old Believers' experience of contact with state authorities and the reasons of the problems within their parishes;
3. to analyse the course of the Orthodox mission among the Old Believers, determining the role of education in conversion into Orthodoxy and outlining the activities of Old Believers against dissemination of the Orthodoxy;
4. to evaluate the results of the Orthodox and Old Believers' integration through historical analysis of its social and political causes.

**The study methodology** is based on a set of methods that allows achieving the research objective comprehensively. The research uses general scientific methods – analysis and synthesis, as well as specific historical research methods: historical narrative, historical genetic, historical comparative, historical systemic and cross-cultural method.

### **The aspects of inter-confessional integration**

The inclusion of the Edinovertsy's and Old Believers' communities in the Russian Orthodox Church envisaged the involvement of a number of social subsystems: economic, social, political, cultural (including spiritual, intellectual, informational) and personal. The secular institutions of the Russian Empire and the Russian Orthodox Church used a set of instruments for confessional integration which affected all social subsystems to ensure conversion of Old Believers and Edinovertsy into Orthodoxy. For the analysis of modern integration processes, certain social indicators are used, for example, statistics, as well as sociological surveys that provide data on the opinions of the groups involved in integration. It is not possible to conduct an in-depth sociological study of the society of the 19<sup>th</sup> century, therefore, the integration process was described using those aspects that we can analyse using historical sources.

1. Legal equality (political, economic and social rights).
2. Possible options for religious practice.
3. Preconditions and results for missionary activities.

All these aspects are inextricably linked and interdependent; however, their consistent analysis allows us to study the processes of inter-confessional integration between the Orthodox and Old Believers within the territory of western districts of Vitebsk province in the late 19<sup>th</sup> – early 20<sup>th</sup> century.

## **THE SIGNIFICANCE AND PROSPECTS OF THE THESIS**

The Thesis addresses the inter-confessional relations of Old Believers and Orthodox Christians in eastern Latvia, which are analysed against the background of the religious policy of the Russian Empire. Although the history of certain Old Believers', Orthodox and Edinovertsy's parishes is analysed in the Thesis, it was not the primary objective and main perspective for the research. Further, by supplementing the data already identified in the Thesis with archival documents, it would be possible to develop a more detailed study on the history of the Russian community of Latgale, based on the history of Old Believers', Orthodox and Edinovertsy's parishes and their interactions with representatives of other religious groups.

The topic of the Thesis could be continued in several directions: (1) to expand the chronological framework; (2) to expand geographical boundaries; (3) to expand the range of objects under study.

## HISTORICAL SOURCES USED IN THE THESIS

The use of historical sources is the main way to obtain data for the Thesis. The territory chosen for the study – western districts of Vitebsk Province – is currently the territory of the Republic of Belarus, which is why Latvian archives contain few documents about Daugavpils, Rēzekne and Ludza region of the late 19<sup>th</sup> and early 20<sup>th</sup> centuries. The majority of historical evidence is preserved in the National Historical Archives of Belarus in Minsk, which creates difficulties in terms of document availability. However, some of the published sources are available on electronic resources, which facilitates the investigation of sources. The sources available in electronic form address various topics, which are interesting for a wide range of researchers and cover publications on legal and statistical data.

The group of **unpublished sources** consists of documents that are preserved in the National Historical Archives of Belarus and the Latvian State Historical Archives, as well as in the collection of life-stories in the Oral History Centre of the Daugavpils University.

The group of **published sources** contains legal acts of the Russian Empire, ethnographic and statistical publications of Vitebsk Province, reports of the Orthodox missionaries of the Vitebsk St. Vladimir Brotherhood, as well as writings of Orthodox priests published in the late 19<sup>th</sup> and early 20<sup>th</sup> centuries. These publications could be considered both historical sources and historiographical publications; it depends on the research object.

## THE STRUCTURE OF THE STUDY

The first chapter, “**The legal status of the Orthodox, Edinovertsy and Old Believers in the 19<sup>th</sup> and early 20<sup>th</sup> century within the territory of the Russian Empire**”, covers the following topics: the religious policy of the Russian Empire emphasizing the trends in the development of Orthodoxy, the introduction of Edinoverie and the problems of legitimisation of the Old Belief. One of the most significant questions in the process of integration is about the positions of all the parties involved, which determine the conditions for the contemplated unification.

At the beginning of the 19<sup>th</sup> century, there was a body of laws strictly regulating religious organisations by determining the leading role of Orthodoxy in domestic policy and positions of other religions (Christian and non-Christian) according to the will of the Emperor. The general structure of relationship looked quite simple: Orthodoxy was undisputedly recognised as the main, the “true” faith of the Russian people, to which as many residents of the Russian Empire as possible should be converted. In its turn, the attitude towards other religions changed from sharply negative to acceptable within certain limits. Surprisingly, the Old Belief, which on its merits is the closest confession to Orthodoxy, was perceived as one of the most dangerous antagonists, leading to a suggestion that the collision was not merely dogmatic in nature, but was rather caused by political, social and economic reasons.<sup>12</sup> Despite the external greatness and the leading role of the Russian Orthodox Church in the domestic policy of the Russian Empire, its internal problems hindered strengthening and development of Orthodoxy and hindered conversion of representatives of other religious groups.

The second chapter, “**The problems of religious life of Orthodox and Old Believers’ parishes in the 19<sup>th</sup> and early 20<sup>th</sup> century**”, addresses the factors, which influenced the development of Orthodox and Old Believers’ parishes. One of the most important factors was the number of parishioners, on which the maintenance of a church and

---

<sup>12</sup> Par to sĭkāk sk.: Зеньковский, С. (2007) *Русское старообрядчество*. Минск: Белорусский Экзархат.

clergymen depended, as well as the ability of a parish to protect itself from influence of other religious groups.

In the late 19<sup>th</sup> and early 20<sup>th</sup> century, the number of Orthodox and Edinovertsy within the territory of Dinaburg-Dvinsk, Rezhica and Ljucin districts was much higher than the number of Old Believers, and Orthodox temples were far more numerous than those of Old Believers. All this created favourable conditions for Old Believers' conversion into Orthodoxy. Eventually, however, this did not happen: even the existing motivating factors – social and economic advantages – could not persuade the followers of the Old Belief to convert into Orthodoxy.

The illegal status of the Old Believers encouraged their wary attitude towards the authorities. Such situation contributed to the fact that the majority of accessible historical sources about Old Believers were produced and ideologically processed by Orthodox priests and state officials. In turn, a wide range of materials where Old Believers tell themselves about their prayer houses and parishes and where the local secular and religious authorities demonstrate clearly their attitude towards local Old Believers is connected to the passing of the law “On the Granting of Certain Civil and Spiritual Rights to Dissenters” [*O darovanii raskol'nikam nekotoryh prav grazhdanskih i po otravleniju duhovnyh treb*] (1883), when Old Believers' parishes were allowed to receive an official permission to renew or build their temples.

The main reasons for the division of the Old Believers' parishes were both socially economic and dogmatic disagreements; however, those controversies did not threaten the existence of the Old Belief, and its followers continued preserving their religious traditions, adapting them to everyday life and fighting against the influence of Orthodoxy to prevent younger and elder generations from converting into Orthodoxy or Edinoverie. This strong position did not allow the integration of Old Believers into Orthodoxy and stimulated preservation of Old Believers' religious traditions despite the pressure of external conditions.

In the third part, “**The missionary activities of the Orthodox among Old Believers in the late 19<sup>th</sup> – early 20<sup>th</sup> century**”, the activities of the Russian Orthodox Church towards attracting the newly converted are analysed. At the turn of the 19<sup>th</sup> and 20<sup>th</sup> century, the Antischismatic Committee of the St. Vladimir Brotherhood was operating in Vitebsk province. The main goal of its activities was the consolidation of the Orthodox positions and conversion of the local Old Believers into Orthodoxy. Public and private meetings with Old Believers, propagation



of Orthodox values and discovering the “untruthfulness” of the Old Believers’ religious traditions were the main methods of activities of the missionaries. During the meetings, the missionaries managed to reveal the peculiarities of everyday life of the local Old Believers, the disagreement among parishioners and the general attitude towards Orthodoxy. Although the missionaries managed to improve relations with the Old Believers, their primary goal – Old Believers’ mass conversion into Orthodoxy – was not achieved. The followers of the Old Belief maintained their separateness, and thus avoided abandoning their religious traditions.

At the end of the 19<sup>th</sup> and the beginning of the 20<sup>th</sup> century, Old Believers in western districts of Vitebsk Province did not convert into Orthodoxy and preserved their religious traditions, despite the active Orthodox mission supported by the state and the police. Education provided to Old Believers’ children in Orthodox parish schools and state general education schools did not ensure the propagation of Orthodox ideas among Old Believers, because Old Believers already had a well-developed system of home education. In turn, the Old Believers’ spiritual leaders were successful in keeping and developing the unity of Old Believers. After the Old Belief was legitimised, this gave rise to registration and vigorous activities of several parishes and public organisations and the beginning of the flourishing period of the Old Belief.

## THE MAIN FINDINGS

The term “integration” only appeared in the publications of researchers of social processes in the 1920s and meant the process of mutual fusion, resulting in the formation of a united culture.<sup>13</sup> However, we cannot deny that the efforts to unite various groups on the basis of common values have been known since ancient times, when the cult of the ruler or the system of religious concepts became the basis for uniting the inhabitants of the state.<sup>14</sup> In the 1650s, Tsar Aleksey Mikhailovcih (Alexis of Russia), acting on the initiative of the Russian Orthodox Church patriarch Nikon, began equating the canons existing in Russia with the Greek Orthodox canons, justifying the return to more ancient Byzantine Christian tradition. The reformation of the Russian Orthodox Church was most clearly manifested in correcting religious books and rituals and partial abandoning of customary traditions. If in the West the Church’s reformers had to seek political support in the courts of several rulers, the Russian Empire effected the reforms through the consolidated efforts of the church and the power. Nevertheless, the Russian Orthodox inside the Russian Empire formed an active movement that denied the reforms as heretic and openly criticised the choice of the state. The government called the followers of this movement “dissenters”, declared them enemies of the existing order, and identified their ideas as heresy.

Therefore, in the setting of unification of the state (politics) and the church (religion), a major part of the Russian Orthodox were subjected to persecution and called “aliens”. On the other hand, these “aliens” considered themselves “the true Orthodox”, as they kept the elder Christian tradition, which, according to them, was more accurate. The paradigm of preserving the past and the old became the leading among the movement of dissenters, that is why nowadays they are called Old Believers (starovery, staroobryadcy) or Old Orthodox (drevlepravoslavnye), which accentuates their adherence to traditions of the pre-reform Orthodoxy. The first persecutions of Old Believers did

---

<sup>13</sup> Park, R. E., Burgess, E. (1969) [1921] *Introduction to the Science of Sociology*. Chicago, IL: University of Chicago Press. P. 735.

<sup>14</sup> Pisch, A. (2016). The phenomenon of the personality cult – a historical perspective. In *The personality cult of Stalin in Soviet posters, 1929–1953: Archetypes, inventions and fabrications*. Australia: ANU Press. P. 51-53.

not have a positive result for the state. This is why, at the beginning of the 19<sup>th</sup> century, the idea of Edinoverie as a mediator has occurred, which would help “return” the dissented Russian Orthodox group and convert it into reinforced and reformed Orthodoxy. Edinoverie had to stimulate Old Believers’ returning under the wing of the Russian Orthodox Church, because Edinovertsy preserved the Orthodox clergy and followed the rituals existing before the reforms of the 17<sup>th</sup> century. Yet, the majority of Edinovertsy had been converted into Edinoverie only formally, for solving individual cases, and over time, they became aliens for both Old Believers and the Orthodox, who associated Edinoverie with the movement of dissenters. Along with the introduction of Edinoverie, the unification of Russian Orthodox Church became more complicated, because the state continued organising campaigns against Old Believers, and Edinoverie was unable to become a successful mediator in Old Believers’ conversion into Orthodoxy.

The internal political importance of the Russian Orthodox Church increased in the second part of the 19<sup>th</sup> century, when Konstantin Pobedonostsev became the Chief Prosecutor of the Synod (April 1880 – October 1905). He declared a return to Christian values and determined Orthodoxy as the base and the guardian of the Tsar autocracy. Consequently, the Thesis about the russification policy of Emperor Nicholas II established in historiography had to be supplemented with one more significant observation: non-Orthodox Russians were facing coercion to convert into Orthodoxy, which was an integral part of the general russification agenda. Due to the efforts of K. Pobedonostsev, Orthodoxy combined the secular and the religious and started claiming syncretic materialisation of secular and spiritual power.

The followers of the Old Belief were not allowed “not to wish”; they were offered at least two ways: straight conversion into Orthodoxy or into Edinoverie. However, the majority of Old Believers, including Bespopovtsy of Latvia, chose the third way: illegal, separated existence in spite of unfavourable and often threatening external conditions. Persecutions and punishments, political, economic and social restrictions encouraged the Old Believers’ community to reinforce their isolated way of life. Bespopovtsy parishes in Latvia denied centralised religious administration, founded autonomous parishes with an elected spiritual leader – *nastavnik*, and preserved the old Orthodox Christian liturgical traditions. The lack of centralised management hindered the unity of the Old Believers’ community and created a basis for mutual

disagreements. In this context, converting into Orthodoxy could seem a successful solution for dogmatic uncertainties and the problems of rights limitation; nevertheless, Old Believers themselves deemed following the traditions of “the ancestors” more significant, and this attitude towards the faith was cultivated in every family and parish.

In the second part of the 19<sup>th</sup> century, the Tsarist government started gradual amendment of the legislation, which involved granting Old Believers a number of rights they were previously denied: rights of inheritance, freedom of movement, holding an office, religious practice and the existence of prayer houses. Whereas the general attitude of the state towards Old Believers remained negative, local secular authorities in collaboration with representatives of the clergy successfully delayed the introduction of new laws, accenting care of the local Orthodox communities and emphasising the “danger” and the “harm” of the followers of the Old Belief even when there were no Orthodox parishes in the area. The problems of Old Believers’ legitimisation were solved only after the Edict of Toleration of 17 April 1905, and the subsequent law “On the Order of Formation and Operation of Parishes of Old Believers and Sectarians” [O porjadke obrazovanija i dejstvija staroobrjadcheskih i sektantskih obshhin] of 17 October 1906.

In a wider context, Old Belief and Orthodoxy retained their antagonistic relations, which made integration impossible. The imposed inter-confessional integration, initiated by the Russian Orthodox Church, encouraged active resistance among Old Believers’ parishes and deepened the social split among the representatives of one Christian (Orthodox) tradition. The example of western districts of Vitebsk Province demonstrated that the Old Believers of Latvia managed to integrate themselves into a different religious and ethnic society, which was already characterised by diversity and which relatively easily adopted another “alien” group, which became “one of ours” and preserved its identity. Nowadays the Old Believers’ community is an integral part of Latvian society. Separation of the church from the state and the currently existing religious pluralism stimulate co-existence of different religious groups within one society and their equal participation in social processes. As a result of secularisation processes in Latvia, the system of religious ideas is not a unifying factor for the inhabitants of a state anymore, but rather a personal choice of every person.

## APPROBATION OF THE RESEARCH RESULTS

### Conferences

1. XXI zinātniskā konference: Latgales pagātne, tagadne, nākotne. Cilvēka mūžs: no akadēmiskā datu bāzēm līdz kapu pieminekļiem [XXI Scientific Conference: Latgale Past, Present, Future. Person's Lief: From Academic Bases to Cemetery Monument] (25.10.2013. Daugavpils, Latvia). Presented paper "Daugavpils apriņķa vecticībnieku metriku grāmatas (1875–1886): pirmās vecticībnieku sociālā stāvokļa fiksācijas" [Daugavpils District Old Believers' Metric Books (1875–1886): First Fixations of Old Believers' Social Status]
2. Daugavpils University Faculty of Humanities International Scientific Conference "XXV Scientific Readings" (30.–31.01.2014. Daugavpils, Latvia). Presented paper "Отчёты Свято-Владимирского братства как источник информации об отношениях старообрядцев и православных Динабургского уезда в конце 19-го века" [Reports of St. Vladimir Brotherhood as a Source of Information about Old Believers' and Orthodox Relations of Dinaburg District at the End of the 19<sup>th</sup> Century]
3. 11th ISORECEA conference „Religious Diversification Worldwide and in Central and Eastern Europe” (24.–27.04.2014. Kaunas, Lithuania). Presented paper „The Process of Old Believers Legalization in Dinaburg District in 1880s and 1900s”
4. 2nd International Scientific Conference "BETWEEN EAST AND WEST: Youth, Religion and Politics" (16.–17.10.2014. Riga, Latvia). Presented paper „Why to become an Orthodox? A case of the Old Believers' youth in Dinaburg district in the second part of the 19th century”
5. Daugavpils University Faculty of Humanities International Scientific Conference "XXVI Scientific Readings" (29.–30.01.2015. Daugavpils, Latvia). Presented paper „Krivošejevas draudzes leģitimizācijas mēģinājumi 19.gs. beigās – 20.gs. sākumā” [Attempts of Legitimation of Krivosheyeva Parish at the Turn of the 20<sup>th</sup> Century]
6. XXI World Congress of the International Association for the History of Religions (23.–29.08.2015. Erfurt, Germany). Presented paper „Russian Orthodoxy, Old Belief and Yedinoverie: coexistence and competition in the Eastern Latvia at the end of the 19th century”

7. Daugavpils University Faculty of Humanities International Scientific Conference "XXVIII Scientific Readings" (26.–27.01.2017. Daugavpils, Latvia). Presented paper „Vitebskas guberņas vecticībnieki pareizticīgo misionāru atskaitēs 19. gadsimta beigās – 20. gadsimta sākumā” [**Old Believers of Vitebsk Province in the Reports of Orthodox Missionaries at the Turn of the 20<sup>th</sup> Century**]
8. International Scientific Conference of Human Rights Centre, University of Padova “Global Orthodoxy. Religion, Politics, and Human Rights” (12.05.2017. Padova, Italy). Presented paper “Old Orthodox (Old Believers) in modern Latvia: challenges and perspectives”
9. International Scientific Conference of Ural School of Applied Source Studies and Archaeography of the Ural Federal University and School of Theology and Religious Studies of the University of Tartu “Old Believers in Russia and Abroad: Contemporary Problems of Studying” (24.–26.05.2019. Tartu, Estonia). Presented paper “Религиозное образование как инструмент православной миссии среди старообрядцев западных уездов Витебской губернии на рубеже 20-го века” [**Religious Education and the Instrument for Orthodox Mission Among Old Believers of Vitebsk Province at the Turn of the 20th Century**]
10. 17th Annual Conference of the European Association for the Study of Religions “Religion – Continuations and Disruptions” (25.–29.06.2019. Tartu, Estonia). Presented paper “Religious education of Russian Old Believers in Latvia: a century-long experience of keeping interrupted traditions”
11. Daugavpils University Faculty of Humanities International Scientific Conference "XXVIV Scientific Readings" (30.–31.01.2020. Daugavpils, Latvia). Presented paper “Dissenters-sectarians in the "Military review of Courland province" in the mid-19th century”
12. Balkan and Baltic States in United Europe – History, Religion, and Culture IV: Religiosity and Spirituality in the Baltic and Balkan Cultural Space: History and Nowadays (11.–13.11.2020. Riga, Latvia) Presented paper: “Old Believers’ teachers of religion as major opposition to the Orthodox mission in the late 19<sup>th</sup> century in Eastern Latvia”

13. V Міжнародная Навуковая Канферэнцыя «Беларускае Падзвінне: вопыт, метадыка і вынікі палявых і міждысцыплінарных даследаванняў» [**V International Scientific Conference “Belarusian Podvinye: Experience, Methodology and Results of Field and Interdisciplinary Research”**] (15.–16.04.2021. Polotsk, Belarus). Presented paper: “Деятельность Противораскольнического комитета Витебского Св. Владимирского православного братства на территории западных уездов Витебской губернии (1894–1907 гг.)” [**The Activities of the Antisplit Committee of Vitebsk St. Vladimir Orthodox Brotherhood on the Territory of Western Districts of Vitebsk Province (1894–1907)**]
14. International Scientific Summer School “Baltic Germans heritage in Latgale of the 16th - 20th century” (15.–21.08.2021, Daugavpils, Latvia) Presented paper: “The Correspondence of the Old Believers' Parishes of the Dinaburg District with the Office of the Vitebsk Governor as a Source of Data on the Old Believers of Latgale in the Late 19th – Early 20th Century”
15. Daugavpils University Faculty of Humanities International Scientific Conference "XXXII Scientific Readings" (27.–28.01.2022, Daugavpils, Latvia) Presented paper: “Russian Orthodox Church Parish Schools in Eastern Latvia: Challenges of the Mission at the Turn of the 20th Century”
16. X Всероссийская научно-богословская конференция «ЦЕРКОВЬ. БОГОСЛОВИЕ. ИСТОРИЯ» [**X All-Russian Scientific and Theological Conference "THE CHURCH. THEOLOGY. HISTORY"**] (8.–10.02.2022, Ekaterinburg, Russia) Presented paper: «Проблемы духовного образования старообрядческих общин западных уездов Витебской губернии в конце XIX века» [**The Problems of Religious Education of Old Believer Parishes of the Western Districts of Vitebsk Province at the End of the 19th Century**]

## Projects

1. Daugavpils University (Latvia) Research Project “Festivity Culture in the Colonial and Postcolonial Latvia: Celebration and Transformation” (No. 14-95/2021/19), 2021.
2. Daugavpils University (Latvia) Research Project “Regional Identity and Adaptation to Diversity: Cultural Historical, Linguistic and Sociological Aspects” (Np. 14-95/1), 2020.
3. The State Culture Capital Foundation (SCCF) project “Dalība ISORECEA konferencē” [**Participation in ISORECEA Conference**] (No. 2020-R-STP002), 2020.
4. SCCF project “Pētījuma prezentācija starptautiskajā zinātniskajā konferencē "Reliģija - turpināšana un pārraušana"” [**Research Presentation at International Scientific Conference “Religion – Continuations and Disruptions”**] (No. 2019-2-STP002), 2019.
5. SCCF project “Pētījuma prezentācija konferencē Tartu” [**Research Presentation at the Conference in Tartu**] (No. 2019-R-STP007), 2019.
6. SCCF project “Dalība zinātniskajā konferencē Kauņā” [**Participation in the Scientific Conference in Kaunas**] (No. 2017-R-STP010), 2017.
7. SCCF project “Dalība konferencē Padujā” [**Participation in the Conference in Padova**] (No. 2017-R-STP013), 2017.
8. SCCF project “Referāta „Vecticībnieku legalizācijas process Dinaburgas apriņķī 1880. un 1900. gados” prezentācija starptautiskajā zinātniskajā konferencē” [**Paper “Old Believers’ Legitimation Process in Dinaburg District in 1880s and 1900s” Presentation at International Scientific Conference**] (No. 2014-1-STP016), 2014.



## Publications

1. Grizāne, M. (2013) Relationships between Old Believers and Orthodox Church Clergy in Dinaburg District at the Turn of the 19th Century. In: *Oriental Studies* vol. 793: *Between East and West: Cultural and Religious Dialogue before, during and after the Totalitarian Rule: based on papers read on the 1st International Scholarly Conference of the Latvian Society for the Study of Religion*, University of Latvia, Riga, October 6-8, 2012. Rīga: Latvijas Universitāte. P. 84–90.
2. Гризане, М. (2015) Отчёты Свято-Владимирского братства как источник информации об отношениях старообрядцев и православных Динабургского уезда в конце XIX века. In: *Humanitārās fakultātes XXIV starptautisko zinātnisko lasījumu materiāli. Vēsture XVIII. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”*. Lpp. 75–82. (EBSCO)
3. Гризане, М. А. (2016) Полицейские метрические книги как источник информации о старообрядцах Динабургского уезда. In: *Международные Заволокинские чтения Выпуск 4. Рига: Старообрядческое общество Латвии. С. 411–416.*
4. Grizāne, M. (2017) Pareizticīgo misionāru darbība vec ticībnieku vidū Vitebskas guberņas Rēzeknes, Daugavpils un Ludzas apriņķos (1894-1901). *Reliģiski-filozofiski raksti XXII*, p. 142–163. (SCOPUS)
5. Grizāne, M. (2018) Old Believers of Vitebsk Province in the reports of the Orthodox missionaries (1894-1901): the case of Dvinsk, Režica and Ļucina districts. In: *Humanitārās fakultātes XXVII starptautisko zinātnisko lasījumu materiāli. Vēsture XXI. Daugavpils: DU Akadēmiskais apgāds “Saule”*. Lpp. 113–120. (EBSCO)
6. Korolova J., Kovzele O., Kacane I., Grizane M. (2021) Transformations of Old Believer Wedding Rites in Latvia: The Case of Latgale. *Journal of Ethnology and Folkloristics*, [S.l.], v. 15, n. 2, p. 159–178. (SCOPUS, EBSCO)
7. Grizāne M. (2021) Soviet Schools and Old Believers' Children's Religiosity in Eastern Latvia. *Reliģiski-filozofiski raksti XXXI*, p. 302–321. (SCOPUS, EBSCO)

8. Grizāne M. (2022) Soviet Secularisation: the experience of the Old Believers in eastern Latvia. Accepted for publication in *Historical Sociology/Historická sociologie*. (SCOPUS)  
Grizāne M. (2022) Krievu vecticībnieku sociālās identitātes atspoguļojums Latvijas periodiskajā presē 1920.–1930. gados. Accepted for publication in *Reliģiski-filozofiski raksti*. (SCOPUS, EBSCO)

## REFERENCES

1. Svešvārdu vārdnīca (2007). Trešais izdevums. Rīga: Jumava.
2. Definition of integration. Merriam Webster Online Dictionary, 2021. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/integration> (08.02.2021).
3. Definition of integrate. Merriam Webster Online Dictionary, 2021. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/integrate> (08.02.2021).
4. Richard, M. (2015) Integration, Social. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (Second Edition), Elsevier. P. 243-248.
5. Зеньковский, С. (2007) Русское старообрядчество. Минск: Белорусский Экзархат.
6. Park, R. E., Burgess, E. (1969) [1921] *Introduction to the Science of Sociology*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
7. Pisch, A. (2016). The phenomenon of the personality cult – a historical perspective. In *The personality cult of Stalin in Soviet posters, 1929–1953: Archetypes, inventions and fabrications*. Australia: ANU Press.

Maija Grizāne. Pareizticība un vecticība: starpkonfesionālā integrēšana Vitebskas guberņas rietumu apriņķos 19. gs. beigās – 20. gs. sākumā. *Promocijas darba kopsavilkums* = The Orthodoxy and the Old Belief: the Inter-confessional Integration in Western Districts of Vitebsk Province in the Late 19th – Early 20th Century. *Summary of the Thesis for Obtaining the Doctoral Degree*. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds “Saule”, 2022. 44 lpp.

•••••

Izdevējdarbības reģistr. apliecība Nr. 2-0197.  
Iespiests DU Akadēmiskajā apgādā „Saule” –  
Vienības iela 13, Daugavpils, LV-5401, Latvija